

14. OCT. 1925

ANUL XLI. — No. 39.

1 LEI EXEMPLARUL

Duminică, 27 Septembrie 1925

UNIVERSUL LITERAR

Supt conducerea D-lui N. IORGA

ST. O. IOSIF

Casul Bernard Shaw

de N. IORGA

Nu știu cine a crezut că Teatrul Național din București, ținându-se la nivelul civilizației europene în domeniul său, trebuie să aleagă din dramaturgia engleză, cită-i de mare, o piesă a lui Bernard Shaw.

Hotărîrea de a o prezenta e foarte explicabilă. În adevăr e de uimit cite le știu scriitorii de azi. Erudiția lor mă înspăimîntă și mă bucură. În nici o țară de pe lume nu se discută cu atita competență produse literare din toate limbile ca la noi. E Atena prosternărilor acestui București avid de a se închina la toate altarele, săvîrșind înaintea fiecăruia exact atitea închinăciuni și metanii cite se fac în patria însăși a ritului.

Deci s'a ales din literatura engleză contemporană Bernard Shaw și din Bernard Shaw cea mai caracteristic engleză, londoniană, actual-londoniană și intelectual-londoniană din piesele lui, O satiră acră, amară, satanic de rea contra acelor figuri din antichitatea clasică pe care de veacuri le încunjură cu oarecare respect. De ce nu s'ar stropi aceste figuri reprezentative cu noroiul de pe Holborn Street! De ce din ce a fost Cesar nu s'ar lua și nu s'ar exhiba partea ridiculă pe care, ca orice om — și d. Shaw el însuși, cutez a crede — va fi avut-o? De ce din mîndra regină a Orientului pe care Dumnezeu a bătut-o cu frumuseța după care au nebunit oamenii nu s'ar face, după curtesana nerușinată a amatorilor de voluptăți scenice, și o caraghioasă? Și caraghios din toți ceilalți? N'a scris Scarion un *Virgile travesti* (toți criticii din București îl au la îndemînă) și Voltaire o *Pucale* (lămuriri asupra ei la orice cafea de intelectuali)?

Dacă, pe lingă aceasta cu-

legi și ceva neîncredere în instituțiile, bune-rele, pe care se sprijină lumea și fără care ajungi de-a dreptul la plotoanele de execuție ale Cecăi, cu atita mai bine. Publicul nostru și are nevoie de asemenea lecții.

Sînt mulți ani de atunci, un amic mi-a trimis din Anglia cîteva piese de Shaw (spun acest lucru ca să se vadă că multe lucruri le-a știut și generația mea, care nu era chiar așa de proastă).

Am început a le ceti. Pe vremea aceea aveam un obicei, care s'a pierdut de atunci; mai mult, aveam un simț. Acela de ce se potrivește cu noi, de ce ni prieste, de ce putem asimila. Ni mai dădeam sama și

de nevoia de a ne orienta mai ales în literatura care a rămas, peste gusturi trecătoare și mode de apariție. Mai gîndiam și aceea că viața e scurtă și că și în literatură trebuie să facem economie cu dînsa. Și, cum era vădit că în acele piese era alt cap și altă inimă decît ale noastre, n'am mai cetit. Dacă nu vedeam ce necesitate sufletească e pentru ai noștri de azi Bernard Shaw, zău că nici nu m'ar fi muștrat cugetul pentru greșeala pe care am făcut-o atunci.

Și, totuși, iată, nici acum n'aș ceti pe Bernard Shaw. Ca și pe mulți alții.

Dar am cetit cu multă plăcere o carte a unui romancier englez, care se zice a fi mare: Thackeray. Ea se chiamă *Cartea Snobilor*,

Ați cetit o și d-voastră, o tineri domni atît de învățați și atît de fini?

Sutașul din Căiuț

*În urletul goanei, căzînd a rămas
Cu ochii spre Nistru, și trage să moară;
De-asupra-i se pierde 'n văzduhuri un glas,
Un strigăt prelung de cocoară.*

*Privind cum plutește măruntul șirag
Spre zarea de flăcări, fugarnic s'o treacă
De umeri cuprinde tovarăsu-i drag,
Și capul în piept i se pleacă:*

*"Așa mi-a fost scrisul, ori sînt blestemat
S'adorm pe tărîmul străinilor graiuri;
Și sufletu-mi geme: tu știi ce-am lăsat
În urmă, pe'n tinsele plaiuri.*

*S'or duce lăstunii, și flori n'or mai fi,
Nici freamăt de ulmi, ta buddiul din vale;
Doar plopii lunateci s'asculte-or mai și,
Cîntarea ce-a plînd de jale"...*

*Prin vadul Sarocii trecut-au în zbor
Să prindă convoiul de robi și de pradă,
Se teagăn' amurgul pe urmele lor
Și fulgeră'n luciuri de spadă.*

Cum poartă cu dreapta-i liman de vieți,

*Si robu-i ogarnic in coame l'ascunde,
Se'ndreaptă spre dinșii un nor de săgeți,
Și una prin coastă-l pătrunde.*

*Ca tunetu'n codri, cu gîndul aprins,
Spre mîma gloatei răsbat, și tresare
Văzauhuu de chiot; și groaza s'a'ntins
De-atungul cimpii tătare*

*Cu frîul pe-oblincuri, înlinși, năvălesu
Ș'n iături a hoardelor șiruri despică:
Gonace copitele'n prunduri scrișnesc,
Și puberea'n slăvi se ridică.,,*

*Și tot mai deparie se vād fluturînd
Ca pinze de neguri ce vîntul te mindă.
Pleoape de aur tresar, cînd și cînd,
Pe uniștea'n larguri stăpînă...*

*„Din munți să mă cheme ca'n vremea de mult
Suspînul de buciom, și'n taină să-mi spuie
Trotușul povestea i de valuri; s'ascult
Cum turmele'n măguri se suie,*

*Acolo 'nțeles-am, in clipe de dor,
Al codrilor cîntec și cerului slova:
Măi frate Ioane, de este să mor,
Mă du și mă'ngroapă'n Moldova“.*

G. Tutoveanu

ST. O. IOSIF

— Idei dintr'o conferință —

de ION SAN-GIORGIU

St. O. Iosif a apărut în literatura română într'un moment cînd aceasta se găsea la o cruce de drum. Eminescianismul începea să descrească, autoritatea Convorbirilor era în declin, iar poezia lui Coșbuc, ardeleanul optimist și viguros, se impunea ca o forță elementară a sufletului românesc.

St. O. Iosif venia și el din Ardeal și aducea cu el două elemente caracteristice, nu numai pentru un debutant, dar pentru era nouă literară care se întrevedea la orizont, aducea sinceritatea unei sensibilități naive și conștiința că poezia nu este numai expresia unei individualități, ci intrupează sufletul unei nații și înfățișările exterioare ale unei țări. Într'o vreme cînd toată lumea cînta dureri închipuite și cînd doar poezia lui Alexandru Macedonski, Vlăhuța și Coșbuc însemna o realitate, St. O. Iosif își făcea în serios meseria de poet.

Tînărul student nu se mulțumi

să versifice, ci întrezări de la început drumul golgotei literare. În „Patriarhale“ el știe că menirea poezilor e să culeagă piatra scumpă a poeziei din sfîșierile inimii.

*Ei plîng de drag, ei plîng de dor
Și cearcă în zadar uitare,
Sporînd cu lacrimile lor
Comoara de mărgăritare*

În volumul „Poezii“, concepția sa despre însemnătatea morală a poetului se amplifică și mai mult. El cheamă pe „poezii pierduți prin zări albastre“ să „înălțe flamura străbună a dragostei de Lege și de Țară“ și să sădească în inimi vechia bărbăție, avinturi mari, eterne aspirații. „Et știe bine că nu e decît „un singur glas din satul pierdut pierdut în noapte“. St. O. Iosif în modestia sa nu se crede decît crai-nicul vestitor al cîntărețului ce va să vie. Poetul de mai tîrziu al popularului „La arme!“ își întrezăria menirea încă din clipa cînd făcea în literatură primii pași dibuitori,

Evoluția sa literară este, din cauza acestei idei centrale care-l călăuzește pe poet, extrem de simplă. Poetul nu are decît două coarde la lira sa: coarda sentimentală și cea națională. În toate culegerile sale vom întîlni aceste două motive de poezie, variînd ca o temă musicală, fără însă o prea bogată orchestrație. Ceiace caracterizează înaintea de toate pe poet este simplitatea și lipsa de pretenție. Pe cît e de conștient de însemnătatea misiunii unui adevărat poet, pe atît e de modest și firesc în manifestările sale poetice. Chiar și titlurile volumelor sale de poezii arată nu numai simplitatea și lipsa de pretenție a poetului, dar și caracterul organic și unitar al poeziei sale.

Prima calitate a poeziei lui St. O. Iosif e spontaneitatea. Poetul cîntă. În fața vieții, sau în fața naturii, sufletul său crează spontan și nemijlocit o poezie, care poate din cauza aceasta poate părea unora prea simplă și elementară. Forma versului său nu e chinuită de ambiția artistului de a crea opera pură de artă. El cîntă cu aceeași chemare primară pe care o întîlnim numai la marii poeți. Pe dînsul l'a învățat sa cînte codrul, munții, cimpiiile arzînd în soare, murmurul isvoarelor, dar mai ales amintirile unui trecut pe care noua viață de oraș îl face din ce în ce mai viu.

„Patriarhalele“ sînt în această privință tipice. Orașul îl face să se simtă străin în mijlocul vieții sale lipsită de intimitate. În cîntece simple și de o discretă musicalitate, poetul recheamă imaginea bu-nicăi, „cu părul nins, cu ochii mici și calzi de duioșie“ și prin piela vremii o vede „torcînd cu mințile aiurea, cîntînd la foc pierdută“. Sau iată-l evocînd cu o plasticitate, care surprinde la un cîntăreț obsedat mai mult de ritmul versului și mușica dulce a cuvintelor, pe un moșneag.

*Sub arțar plecat moșneagul
Sade cu luleaua 'n gură,
Pare că-i cîoplît în psairă
Luminoasa lui figură. (Vară)*

Această putere de evocare, ca și plasticitatea imaginilor, îl duce pe poet la acea colecție de pasteluri, care pentru frăgesimea și claritatea lor merită să fie puse alături de cele ale lui Alexandru. Aceiași tendință de a prinde în strofe lapidare și imagini tipice formele vieții naționale îl fac pe poet un adevărat creator de mitologie populară, iar seria de sonete în care evocă pe boieri, croniciari și la-

tari ca și momente caracteristice ale vieții populare, ni arată cum stilul său concis pînă la clasicism și simplu pînă la lipsa totală de artă literară s'a armonizat cu larga sa pricepere a vieții neamului său. St. O. Iosif este în această privință un adevărat creator de mitologii naționale și poetice și ceea ce e și mai interesant, un precursor în această direcție a lui Corneliu Moldoveanu și Mateiu Caragiale. Identificarea lui cu poporul merge atît de departe încît nu numai în primul său volum, dar chiar și mai tîrziu în ciclul de poezii „Credințe”, poetul adoptă forma simplă a cîntecului și a baladei populare. Dacă în „Patriarhale” înțîlnim o „Doină” și atît de proaspetele versuri din „Cîntec vechiu” :

*Codrul, stăpînule
Codrul, bătrînule,
Scutură-ți tu pletele
Să s'aune cetele,
Cetele harducilor,
Spaimetele răscrușilor
Să răsfoare carăle.
Vinzolină covoarele
Să desfundă lăzile
Să și împartă prăzile.*

În „Credințe” „muza populară”, care pînă atunci îl stăpînise pe neștiute, îl cucerește cu desăvîrșire și îi rămîne ca o tovarășă nedeslipită de poezie.

*Cînd seara'n ceasuri de singurătate
Îmi sprijin truntea visător pe mîină,
Povești străbune, cîntece utate
Ca glasuri de tîlinci îndepărtate
Îmi amănesc iar gîndurile mă'ngîină
Și-atunci te văd plutind surizătoare
Din negura de vremi bîsmuitoare*

*Ești tu izvor de nouă poezie,
Prilejde gînduri vechi, urzute iară
O, dragălașe muză populară.
În ochi tîi e cer senin de vară
Și fermecata mea copilărie
Mă-o readuci de tîne-adenită —
Fii dar la vatra mea binevenită...*

Această chemare a muzei populare de către poet nu va rămîne fără roade în opera sa. Nu-i vom întîlni urmele numai în cîntece al căror ritm cuprinde ceva din sprinteneala versului popular, în balade ca „Năframa”, „Doi voinici”, „Smeoaica” etc., dar și în povestea versificată „A fost odată” și în poemul scris în colaborare cu D. Anghel, „Legenda Funigilor”.

Colaborarea cu Anghel poate părea mai mult decît paradoxală.

Colaborările sînt de obicei cu puțință între spirite identice. Anghel era un cerebral, un iubitor de artă, un rafinat, iar poezia sa un rod exclusiv al jocurilor fantasiei

sale capricioase; Iosif era un sentimental, un primitiv, iar poezia sa, cum am mai spus, o imagine fidelă a frămîntărilor, sale sufletești expresia unei sensibilități excesive. Priveliștea Parisului și a Luvrului îl covîrșesc pe Iosif prin supracivilizația ei și întoarce gîndurile poetului patriarhal la satul său natal; lungile rătăcirii ale lui Anghel în țările Apusului, contactul său cu cele mai înaintate culturi și cele mai rafinate literaturi, îl fac să creadă că poezia subtilă, parnasiană, sculpturală aproape, și care pentru întîia oară introduce în poezia românească precăderea elementului plastic. Cu toate aceste fundamentele deosebiri de temperament și de concepție literară, Iosif și Anghel s'au întîlnit în marea lor dragoste pentru poezie. Sentimentalismul, duioșia și spontaneitatea lui Iosif s'a armonizat într'un chip uimitor cu fantasia, spiritul, verva și artificialitatea suprarafinată a lui Anghel. Din această colaborare s'a născut A. Mirea, satiricul poet al vieții noastre contemporane, „Legenda Funizeilo” în care domină încă spiritul lui Iosif și „Cometa” în care cei doi poeți se contopesc sufletește în acea minunată cascadă de versuri. „Cometa”, înainte de a fi o delicioasă comedie țesută pe o fabulă banală, e un omagiu adus poeziei și versului.

Dar se zice că pentru popor cometele prevestesc războiul. „Cometa” lui Anghel și Iosif prevestește sfîrșitul unei prietenii și a unei colaborări. Ea aduce un războiu conjugal, o destrămare a vieții lor intime și o sfîșiere a sufletului atît de sensibil al lui St. O. Iosif.

Iubirea care luminase un timp viața singuratecă a poetului se prefăcu în furtună. Poetul fu părăsit de iubită și pentru el acest eveniment fu hotărîtor pentru întreaga sa viață și pentru lirica sa. Din desnădejdea tragediei sale casnice se născu culegerea sa de versuri „Cîntece”, care a isvorit de supt condeiu odată cu cele dintîi lacrimi ale mării sale desnădejdi.

În celelalte culegeri de versuri, coarda iubirei răsună rar și senin. Visător, el considera pe iubită, care mai tîrziu avea săi singere inima, părăsindu-l drept „vis intrupat al visurilor sale”. Ea îi apare datătoare de viață și de senin ca o primăvară :

*Și ai venit odată cu mindra
primăvară,
Tu primăvară mindră a vieții
mele. Li.*

Abia în clipa cînd iubirea îl părăsește, ea devine patimă !

*Tremură de aor
Gîndurile mele.
Nu te 'nduri de ele
Tu, stăpîna lor,*

*Care 'n orice floare
Pe un curcubeu,
Tu surizătoare
Rază 'n plînsul meu.*

Abia acum știe poetul că femeia care pleacă e aceia pe care o va lubi în veci. Totuși el nu o blestemă, el nu o acuză, el nu și sfărîma visul de altă dată, ci se înfășoară în lumina lui de odinioară.

*O, zboară iar pe drum de sară
Trist cîntec, pîn' la casa Liei,
La casa 'n veci iubitei sboară.
Și tainic la ferești adie-i.*

*Adie-i la ferești și spune-i
Stăpînei dulci și'n veci iubite,
Povestea 'ntunecată a unei
Sărmane inime sdrobite.*

*Să-i spui că nici să o blesteme
Nici ură n'ar putea să-i poarte,
Că plînge, singură și geme
Și o s'o cheme pîn' la moarte.*

*Și ce sălbatec a iubit-o
În patima-i mistuitoare, —
Și cum ea însăși a sdrobît-o,
Cum a călcat-o ea 'n picioare.*

Imaginea fericirii din trecut e singura mîngiere a poetului. El știe că iubită îi aparține, chiar dacă ar fi să moară, căci :

*Dacă viața mea e slînsă
Și tu mă dai uitării mine,
În cîntecele mele însă
Iubirea-mi tainică rămîne;*

*Și-oricît te-ai apăra 'mpotriva
Iubirei ce-o 'ngropai în ele,
Fantoma tristă răsări va
Mereu din cîntecele mele.*

Cerul vieții sale s'a întunecat. Nu-l mai chiamă codrul și nu-i mai luminează priveliștele albastre ale munților pe care i-a cîntat altădată. Toamna vine ca o mamă părăsită la fereastra sa, zările sînt întunecoase și triste, iar moartea îl chiamă de departe cu împăcarea ei eternă. Cînd și cînd un peisaj de altă dată, un fragment de basm, sau imaginea pură a copilului căruia îi șoptește un cîntec de leagăn, aduc puțințica lumină în această culegere de cîntece triste.

Amurgul vieții se apropie. Poetul regretă vremea de la el de acasă. Motivul „Patriarhalelor” revine luminos în simfonia tragediei sale.

In „Scrisoare lui Goga“, acest *mea culpa* capătă accente sfișietoate. Poetul se simte un desrădăcinat și se căește că a părăsit Ardealul. Și totuși acest poet atât de delicat și ingenușiat de viață cu ochii spre Ardeal, găsește acele eroice accente din cîntecul său de

lebedă, acel minunat *La Arme*, care nu e numai strigătul unui învins ce vrea să se mai ridice odată încă din dărîmăturile vieții sale, dar care a devenit prin însăși e-popeia națională pe care a deschis-o, simbolul unității noastre naționale.

D-na MARIA FILOTI artistă a Teatrului Național

Vremuri și oameni

„Biruința lui Vasile Grecu“

de I. Agîrbiceanu

Întreg drumul spre casă Vasile Grecu îl mîntă în fel și chip ce e ce auzise dela cuntele cel tînăr. Ușor gînd îi stăruia mîreu în cap: ar putea ca Andrei Vasilevici Petrov să-și facă vr'un rău cu arma pe care îl ducea? Așa blind și înștit cum era, așa de gingaș, de delicat, i-ar putea trece lui priuștig d'înuciderea? În rebere, această il frămînta atât de cumplit, și citnici nu se mîi gîdi l' sine nsuși. la legăturile dintre ei și Vilma.

Între în sa' cu hătîritrea ca să ascundă arma, să-i mai studieze pe Rus, să-i cunoască mai bine firea și aplicările, și numa pe uumă să i-o dea.

Dar, intrînd în casă, cel dintîiu cuvînt al Vi meii fu:

— Avem arma?

Privirile ei erau calde, îmbrățșau parcă. Obraj erau rumeni. Pieptul îi se mîlța des; simi micuți, rotunzi și tari ca de fetișcară, împungeau prin blusa de mătasă.

Ofițerul izvorî d'n camera lui, zmbitor. Se opri în prag și aștepta.

— Am fă ut prinsoare cu d. Petrov, zise cu o rugămînte arzătoare în voace. Am ci tig t sau nu?

Vasile mai stătu o clipă la îndoială. Dar i se p'ru că ar fi păcat să-i strice bucuria Vilmei.

— Ai ci tigat, răspunse el. Am adus arma!

— Și permisul?

— Și!

— Ūra! Trăiască! strigă Vilma cu însuflețire.

Vasile tresări. Era ntăia oară, de cînd li intrase ofițerul în casă, că Vilma se poartă așa de neștimpărata în fața lui Petrov. Iar o bucurie ca asta nu mai văzu la ea de înd se duseseră ofițerul găzduiri în Martie. Nu! Se înșela! Așa bucurie, o așa ilum nare încă nu văzu se la Vilma! Vasile simția că izbucneste din întreaga inimă, ca o inundare a vieții.

— Și pe ce ați făcut orinsoarea, dacă-i permis să întreb?

— Pe un cîntec! spuse Vilma, înecîndu-i-se puțin vocea de însuflețire. Domnul Petrov trebuie să ni cînte un cîntec rusesc.

Ofițerul se oprise, cu acel ș zîmbet în ochi, pe față, și strînse mina notarului.

— Iți mulțămesc!, zise el. S n teti foarte buni cu mine.

În hipuietă, Vasile, izbucni Vilma, d. Petrov spune că nu știe cînta! E de neînchipuit cu vocea d-sale! I-am zis: toți prizonier i știu a cînta. I-am auzit și la biserică. Ce cîntece! Iar dînsul cu vocea zecia...

Ea nu mai continuă, se înroși toată și fugi în bucătărie să i corunzească slujnicii pentru cină.

Sluga, la porunca lui Vasile, aduse în casă arma, traista cu cartușe și cărțile.

Ofițerul păru adinc mișcat. Luă arma, o privi cu incintare, o deschise, o măsură de greutate.

— Splendidă. Fabricație englesă! Mulțămesc, domnule notar! Dar unde se mai pot găsi la dumneavoastră, în al treilea an de războiu, astfel de arme? E aproape nouă.

— Unde am găsit și volume e acest-a. domnule Petrov, zise Vasile, arătînd cărțile.

— Cum? Și acestea sînt pentru mire?

— Da! Pentru dumneavoastră. Cine altul ar putea ceti aici rusește?

Ofițerul îl pr via întrebător. Nu putea crede. Notarul v. ea să giu-mească?

— Sînt rusești?

— Da! Tolstoi și Dos oiewski. Andrei Vasilevici Petrov pâlî,

Își duse mina la frunte, apoi o întinse tremurătoare, luă un volum, îl deschise, privi îndelung ca printr'un geam prin care ar vedea infinitul, la titlu, la editură. Își uită de sine contemplând volumul.

Vasile Grecu îl înțelegea și simțea ca un sroiu cald de lacrimi, cum și mândă sufletul. Nu zise un cuvânt, nu se mișcă, ci se pierdu în contemplația lui Petrov, în gândurile care crescuseră deodată într'insul, cum țâșnesc izvoarele astupate. Săracă țară sărac neam, săraci oameni! Sărmană Patrie! A cui? A Rusului? A sa, pe care o simțea continuată peste munți din clipa în care a izbucnit războiul mondial? Oricare, e tot atât. Amindouă suferă, amindouă sint departe, amindouă amenințate de primejdii!

Ofițerul puse încet, cu sfială, volumul de-o parte, luă pe altul, apoi le toate în șir, contemplându-le cu aceeași sfîntenie.

— Nu știu cum să-ți pot mulțumi, domnule notar, începu el cu un glas simțit, împăinjenit parcă de lacrimi, pătrunzător pînă în adîncimile inimii. Nu-ți pot mulțumi! Dar cum le-ai găsit?

— Dumneata n'ai luat în seamă dedicația dela pagina a doua a primului volum. Te rog s'o cauți. Vei vedea atunci că nu eu sint acela cărui trebuie să-i mulțamești.

Ofițerul îl privi cu mirare.

— Cum aș fi putut face rost eu, notar român, de-o armă în anul al treilea de războiu? Iar cărți rusești unde se pot căpăta la noi?

— Adevărat, spuse Petrov. La asta, nu m'am gândit.

— Ai dumneata un protector, sau mai curînd ai un prieten. Pe el m'am bizuit și eu cînd am spus că putem cîștiga o armă.

Rusul căuta volumul cu dedicația. Avu expresia unei uimiri plăcute.

— A, da. L-am cunoscut pe contele. Și încă într'o împrejurare destul de neplăcută pentru mine. M'a apărut. Dar nu am mai întâlnit de mult. E un om plăcut!

— Dînsul s'a interesat mereu de dumneavoastră. Nu știu dacă aveți cunoștință că prisoimerii ruși muncesc pe moșiile sale?

Mirarea ofițerului crescuse.

— Atunci tot dînsul va fi interesat pentru ca să fiu adus și eu aici?

— Da, domnule Petrov. Știa că v'ar face plăcere să trăiți la țară.

— Admirabil om! Îi sint adînc recunoscător.

Vilma intră ușoară, veselă, luminată. Se opri lângă Vasile.

— Ce bine-mi pare că am cîștigat! șopti ea, dar în clipa aceea zări arma, și scoase un țipăt de plăcere.

— Ce frumoasă e!, zise ea, ținînd-o în mînă, din parte de trup.

Rusul se însenină puțin văzînd gestul acesta femeiesc.

Privirile Vilmei fură atrase de volumele groase.

— Dar astea ce sînt? Se apucă ușurică, luă o carte, o deschise.

— A, cu litere chirilice! Dar unde se mai găsesc azi așa fel de cărți? Cine le mai poate citi? Pentru ce le vei fi adus, Vasile?

Întrebînd, ochii ei umblau dela ofițer la bărbatul său, apoi deodată pricepu.

— Cărți rusești! Le aveți în bagaj?, întrebă ea.

— Nu. Le-a adus domnul nostru.

— Sint toate, și arma și cărțile, dela domnul conte cel tînăr, Vilmo, zise notarul. Cunoștea mai de mult pe domnul conte Andrei Vasilevici Petrov!

Vilma înălța capul, privi drept în ochi pe Rus, și, cînd înțelese afirmarea aceleia, privirile ei se umplură încet-încet de regrete, și se plecară la pămînt.

— V'a mărturisit deci totul prietenul meu?, întrebă ofițerul.

— Da.

— Iar eu acum am pierdut prinsoarea, zise Vilma cu vocea stînsă. Vasile îngălbeni: după vocea Vilmei, el înțelese că e gata să izbucnească în plînsul acela nervos. Doamne! aic în fața ofițerului!

— Pentru ce l-ai pierdut, doamnă?, întrebă Rusul.

— Eu am făcut legămîntul cu ofițerul Andrei Vasilevici Petrov, iar acum am în tața mea pe domnul conte cu același nume.

Andrei rise din toată în ma.

— Ei, adică, ce vrei să spui doamnă? Că un conte nu trebuie să-și țină cuvîntul? Cu atât mai mult ați cîștigat prinsoarea. O să cînt, doamnă, să nu vă temeți.

Dar în seara aceea prisoimerul se retrase foarte de timpuriu în camera sa. Era luat de gânduri, de amintiri. Noarul se întrebă din nou: Nu era mai bine să nu fi pomenit nimic de armă?

VII

Vilma, de cînd implinise zece ani, fusese trimisă la școală la oraș. Tatăl său, notarul Perța, avea aici rudenii, oameni bine știuți. Alesese pe un văr de al său, judecător de ocol, la care o dase în gazdă. Nu-i plătia mai nimic, ci, în fiecare an îi aducea din Cozla lemnele trebuicioase, grîul, și, la Crăciun, un porc

g as. Vărul său nu avea copii. Vilma urmă ca externă curșurile școlii secundare. Lă rudenii, crescuse în singurătate: n'avea nicio prietenă de școală în apropiere, iar nevasta judecătorului n'o lăsa să meargă nicăieri. Cum nu avuse copii, se temea de ei ca de niște ființe neînțelese: „Doamne ferește, să nu pățească ceva! Cine știe ce se poate întîmpla? Cîte lucruri fără minte nu s'în stare să facă? Să cadă dintr'un pod, să se innee la scaldă, să treacă o căruță peste ea?”

De groaza primejdiilor n'o lăsa pe Vilma nicăieri din curte. Dar nici nu avea ce vorbi cu copila, așa că Vilma, ceasuri întregi, trecută de patrusprezece ani, se juca cu păpușa, într'o odaie dela parter, mare, rece și întunecoasă.

Se desvoltă puțin; părinții se mirau de ea cu cine samănă, de cîte ori veniau s'o cerceteze, de cîte ori Vilma venia acasă pe vacanță. Și domnul Perța și nevasta sa erau oameni voinici, cu fețele rumenite de soare și de vînturile Cozlei. Nu se puteau gîndi că fetica ar duce v'o lipsă. Nici nu ducea. Nevasta judecătorului d că-i purta vre-o grijă, apoi aceasta era chiar îndoparea copilei de șapte ori pe zi. Dar Vilma abia gusta din bunătăți. Și rudenia aceasta mai înțelegea într'un fel educația Vilmei: nici vacanță de vară n'o lăsa s'o petreacă întreagă la Cozla, în casa părintească. La două, la trei săptămîni, venia ca o furtună după ea.

— Nu e poate să mai rămînă, aicea. Aici la sat se modifică. Voi n'aveți ideie nici nu vă dați sama cît de bădărane se fac la sate și domnișoarele cele mai bine crescute. Abia începeau să se rumenească brații palizi în aierul, în soarele de-acasă, în alergările prin grădina, și Vilma trebuia să se întoarcă din nou la oraș. Tatăl său, notarul se mai împotrivia.

— Fugi încolo, Leontino, zicea el, ce vorbești de domnișoare? Vilma e abia o copilă. Are destulă vreme să se supțieze. Dar notăreșita nu cuteza să iasă din vorba Leontinei. Ea ținea ca la viața ei ca Vilma să ajungă o domnișoară care să facă cinstea oricărui salon. De unde să învețe dacă nu la oraș, într'o societate alit de aleasă ca aceea în care se învîrtia Leontina?

Cele două femei rămîneau biruitoare, și Vilma abia la începutul vacanței pleca la oraș cu Leontina. Reminiscențele intelectuale despre vechea noblitate, pierdută de mult, a notărștei, era tulburare de tot. Nu prea știa să pomenească nume

multe, nu știa vremurile în care au trăit. Doi trei strămoși erau cei ni des pomeniți. Dar aburul de mărire, râvna după distincție îi rămase mereu în suflet, ca singura moștenire a trecutului. Strămoșii ei, pe cari îi mai știa cu numele, nici nu se mai puteau numi nobili: sărăciseră atât de mult încât, după câteva generații, se romanisară, ajungând o apă și un pământ cu săteni.

Dar se pare că moștenirile suflatești pot veni din vremuri cu-fundate de mult în noapte.

Doamna Perța umblase abia trei ani la școală la oraș, dar își ținea casa aranjată întru toate ca acele pe care le văzuse: cu salon, cu odaie pentru oaspeți, cu dormitor și odaie de prinț separat. Notarul avu mult de furcă cu ea pînă să-i implinească gusturile. Și, în toalete, mergea la pas cu cocoanele dela oraș.

Notarul Perța nu prea se supăra pentru asta. Avea venituri bune, alți copii afara de Vilma n'au avut. Și-i plăcea să vada trecîndu-i, pe dinainte o femeie curățică și bine îmbrăcată.

Notărășița stăruise ca Vilma să facă și un curs de croitorie. Rudenia lor dela oraș, doamna Leontina, soția judecătorului, se împotrivi din răspuseri.

— Cum? Vrei s'o pui în rînd cu fetele s'race, cu cele care trebuie să-și agonisească pinea? Dar n'aveți numai o fată. Ce Dumnezeu!, veți fi harnici s'o inzeștrați.

Notărășița însă știa un lucru: Norocul fetei cine știe de va fi la sat sau la oraș? Dar, de se va întimpla la sat, e bine să știe. Nu va fugi pentru orice nimica la oraș. Și cite nimiciuri de-astea nu le trebuiesc femeilor pentru a se face drăguțe? Cit n'ar fi dat ea, pînă a fost mai tinără, să se prieceapă la cusut?

Leontina, văzînd că n'are încotro, îi făgădui, dar nu o duse pe Vilma la cursul de cusut, deși îl urmaseră multe fete din familii bune, pînă cînd nu auzi că umblă la curs și fata unui president de tribunal, care venise aici să pe treacă la niște rudeni.

Fata, neobicinuită cu vre-un fel de lucru pînă acum, nu fu bucurată de cursuri, deși se deosebi din întăiele săptămîni că are un gust ascuțit și fin, un mare simț pentru armonia liniilor și a colorilor. Profesoarele o laudau mereu pentru gustul ei distins. Dar Vilmei nici lucrul, nici laudele nu-i făceau nicio plăcere. Ceia ce o făcu să

urmeze totuși cursul pînă la sfîrșit, fu prietenia pe care o legase cu două fete. Prietenie? Era mai mult un fel de simpatie. Dar din simpatia asta izvorîră parcă primele rose care-i încălziră viața și deschiseră citeva luminișuri în sufletul său.

Dela ele începu să cetească, la vîrstă de șeptesprezece-optsprezece ani, cele dintăiu cărți cu povestiri sentimentale. Dar puțin pricepea din ceia ce ceta. Sufletul ei era închis încă. Cărțile nu fac decît să-i atragă o nouă tristeță.

În vremea asta o luă doamna Leontina la primele visite, și o ducea în salon cînd primia ea. Tot atunci o duse la primele baluri.

Fata rămăsese și la vîrsta asta tot plapîndă, puțînică la trup, delicată și închisă în sine. Privirile ei albastre verzui se măriră, se adînciră, și părea în ele lumea ca într'un vis, ca într'o așteptare.

Dar la un bal se întimplă ceva la care Leontina rămase ca trăs-nită. Vilma după ce dansase o tură de vals cu un student universitar, nu mai veni să șadă lingă Leontina, ci rămase la brațul studentului, înconjurară, plîmbîndu-se de cite-va ori sala, apoi începură o horă nouă, după care cei doi tineri șezură pe canapea lingă olaltă. Cînd musica începu din nou, se ridicară și porniră la altă tură. Obrajii fetei se impurpurară, ridea, răspunzîndu-i studentului ferindu-și ușor capul de fața lui, în ritmul valsului.

La sfîrșitul jocului, Leontina, aprinsă de rușine, pîrîndu-i că toată lumea e cu ochii la ea, porni cu pași hotărîți și luă pe Vilma la braț.

— E tirziu, dragă, mergem acasă, zise ea.

— O, te rog! Să mai rămînem. Sînt abia ceasurile două, suspină fata, Leontina o privia mirată: ce musică dulce îi pătrunsesse în urechi? Vocea aceasta a Vilmei, încă nu o auzise. Dar rămase neînduplecată. Începu să-i spună pe rînd familiile care plecară. Erau tot dintre cele mai de frunte.

Acasă, Leontina, o înfruntă pentru purtarea ei.

— Am făcut vr'un rău? Am danșat, atîa a tot! Un fel de răsvrătire era acum în glasul ei.

— Dansul n'ar fi nimic, pentru aceia te-ai dus. Dar atîta vreme cu același tinăr!

— Dar, mătușico, era cel mai bun dansator. Dumneata n'ai băgat de samă?

— Chiar așa să fie, nu se cade.

Lumea începuse să vă urmărească. Mi se pare chiar și șoaptele porniră.

— Ei, lumea! făcu cu aceeași voce Vilma. Apoi oftînd începu să se desbrace.

Dar de atunci doamna Leontina a fost cu mare supraveghere, și nici nu se grăbi s'o mai ducă la baluri. Cele citeva „oficiale“, ale „elitei“, de unde nu puteau rămînea.

— Iată cum sînt tinerii, cum sînt copiii, își zicea după acea de multe ori doamna Leontina. S'aprinde cine nici nu gîndești. Ce folos de creștere, de supraveghere? Și, în clipe ca acelea simția totdeauna o satisfacție că ea nu avea copii, și că, deci, nu poate păi nicio rușine pe urma lor.

Vilmei îi trecu supărarea pînă dimineața, și recăzu iarăși în viața ei monotonă de mai înainte. Pe lingă luminișurile pe cari i le deschise în suflet simpatia pentru cele două fete, se mai adăugă unul, cel lăsat de noaptea aceia de bal. Dar cursul se termină, fetele se împrăștiară, zilele și lunile trecură dela balul care supără pe mătău, ca, și Vilma simți că și luminișurile acele se spălăcesc din zi în zi, pînă ce se întunecară de tot.

Trăi ultimul an, înainte de căsătorie, între două drumuri. Dela Cozla la oraș. În răstimpuri, neînțelese tristeți începeau să crească în ea, și o dorință tot mai vie de-a se bucura de viață. Rămînea, în grădina lor din Cozla, ceasuri întregi înaintea straturilor de flori. Culoarele, armonia, parfumul lor o îmbătau. Ea intra ca la niște minuni la florile proaspăt înflorite, scăpate de învelișul bobocului.

Într'o dimineață pe la sfîrșitul lui Maiu, sfătuia în verandă. Cu două zile înainte îi venise lui Perța numirea de pretor. Ierau veseli de înaintarea lor și triști că trebuiau să-și părăsească locuința de aici. Vilma, venind din grădină, trecu pe lingă ei, pîrînd că nici nu-i vede.

Notărășița o privi îndelungat.

— M'am tot gîndit cu cine samănă Vilma. Iată, acum îmi aduc aminte! Știam că samănă cu cineva din neamu nostru, dar cu cine a-nume, nu. Acum mi s'a deschis mîntea!

— Dar trebuie numai decît să samene cu neamul nostru? Întreba notarul. După cit știu nu vă puteți lăduda cu trupuri atît de zvelte.

Vz urma

„MEINE HIR“

de N. Dunăreanu

Cînd să ieșim din Nisporeni, o firmă ștearsă de ploaie, atîrnată de-asupra unei case mari, cu streșină prelungită îmi atrase privirea.

„Casele Naționale“
iar dedesupt

„Baia populară“.

— Ehei, dar știi că stați bine aici, măi Ioane, aveți și vană, mă întorsei eu spre viziui.

— Cum de nu, cucoane, răspunse zdrahonul cu ceafa arsă de soare și cu o voce de bas...

— Și de mult aveți voi baie? Ion mă privi cu atenție și dădu biciu cailor. Trăsurica, cu arcurile tocite, se sdruncina din a-dîncuri.

— M-da, cucoane, răspunse Ion peste puțin... de mult... așa de vre-o doi ani...

Intorsei din nou privirea spre șandramaua lungă cu coperișul aplecat.

— Ehei boierule, îngăimă el cu tristeță: Ce a fost aici cînd s'a deschis vana asta!... A venit și „don perfect“, și doftorii cei mari dela Chișinău, și norod cît vedeai cu ochii... Ce de-a reciuri!... Că norodul trebuie să se ducă la baie... să se învețe cu curățenia..., dar totul a fost degeaba!

— De ce?

Ion iarăși clătină cu tristeță din cap...

Trăsurica coboară o pantă ripoasă, și Ion cu grijă stăpînea hățurile, încordînd brațele lui de oțel, ca să nu iea caii vînt. În jurul nostru amurgul cobora singuratic, învăluit într'o tristeță de moarte.

Nici un zvon, nici o urmă de viață.

Ici colo petece de popușoaie netălate și cîmpii secetoase arse de soarele unei veri fără pic de ploaie...

Mă uitam la voinicul acesta încruntat, cu părul de-un ne-

gru mat, la picioarele lui goale veșnic pe drumuri, prin no roaie, ploi, pe vînturi, zorind mereu cu trăsurica zemstvei, om fără hodină și fără nici un rost și-mi spuneam mereu aceleași vorbe care mi le-am spus de atîtea ori.: Greu trăiesc unii oameni pe lume.

O stare sufletească deosebită, în mijlocul unei naturi, pline de tristeță, o călătorie neașteptată, departe la un conac, îmi zgîria sufletul și-mi răscolia toată viața și toate amintirile mele pline de dureri.

N. Dunăreanu

— Da, cucoane, vorbi într'o vreme Ion, pe cînd trăsurica urca la deal...

Norodul nostru e „teomni“... degeaba orice ai face... Nu e ca în Ghermania...!

— Dar ce? tu ai fost în Ghermania...?

— Am fost..., cum de nu..., în „plen“... Dar să nu mi uit vorba...

Spuneam de vană. La început, cucoane, mai venia el norodul să se scalde, dar pe urmă a trebuit să-i aducă cu jandarmii..., și tot de geaba... Cînd venia rîndul muierilor apoi era o jale și o văicăreală, de parcă le duceau la moarte... Ce să faci? Țăranului nostru trebuie să-i

facă binele cu bătafa și atunci tot nu pricepe... Norod „teomni“ cucoane, și pace!

Ion tuși se scărpină în cap, și mi ceru o țigară... O aprinse; se întoarse jumătate spre mine... Aștepta parcă să-l întreb.

— Și cum ai dus-o în Germania... El se întoarse să-și vadă din nou caii și să observe drumul, apoi iar răsuci capul.

— La început prost de tot cucoane, dar pe urmă n'am ce mă plînge, slavă Domnului... Ca să vezi d'ta, ni dăduse la lucru, și mie mi-a căzut sorțul la o pomeștiță.

— Și n'ce loc era asta?..

— La Marea Baltică...! Dela curtea boierească vedeai marea și parahoadele ca la o cortină.

— Și ți era bine acolo?

— Cum de nu cucoane... Eu eram totul..., rasporiaditel..., adică mai mare peste slugi..., țineam socotelele..., mă rog...

— Dar cucoana era singură?

— Singură; bărbatul îi murise la bătălie; n'avea nici un copil și numai o mamă bătrînă...

Ion tăcu și oftă... Eu căutam să-i observ chipul, el a nume și-l ascundea, poate pentru aceia ca să nu-i observ tristeța, și chiar o lacrimă care i se strecurase supt gene...

Și cînd să plec, vorbi el într'o vreme, cîtă jelanie...! Cum să mai ruga cucoana: rămii meine hir, rămii aici... Plîngea și se ținea de gîtul meu ca un copil... Rămii meine hir...! Și am plecat cucoane! Am venit aici la sărăcie..., slugă la cine?... minte proastă de moldovan E hei... adaugă el ca pentru dînsul după cîteva minute. Odată trece norocul pe lingă om... Ion dete biciu cailor, ca și cînd în goana trăsurii voia să-și uite amintirile și tăcu... Seara cădea... Figurile noastre începură să nu se mai vadă bine...

Cîteva lumini singuratice se iviră departe într'o vale...

— E Vărzărești, vorbi el în n' o vreme. Și iarăși căzu pe gânduri. La ce se gîndea? La cei doi ochi albaștri, rămași pe jărmurile Balticei și pe care n' avea să-i vadă niciodată? La no- rocul lui pe veci?

Eu mă gîndeam la doi ochi negri, pe cari, înfrigurați de boală aveam să-i văd peste citeva ore, ca apoi să nu i mai revăd niciodată...

Și așa, amîndoi în noaptea aceia de toamnă, călătoriam împreună, și sufletele noastre prinse de melancolia iubirei tă- ceau, tăceau.

In toamna aceasta se implinesc douăzeci de ani dela apariția revistei literare „Ramuri” al căru director este astăzi d. N. Iorga.

Pentru aceasta s' a hotărît punerea de pe acum supt țipar a unui volum sărbătoresc.

Volumul va fi tipărit în condiții tehnice neobișnuite și în cele 300 pagini se intenționează strîngerea tuturor colaboratorilor de până acum ai „Ramurilor”.

Pentru aceasta redacția revistei face un călduros apel la vechii și noui colaboratori cu rugămîntea de a trimite manuscrise, fotografii și semnături pe adresa: Institutul de arte grafice „Ramuri”, Craiova.

Cu prilejul deschiderii cursurilor universitare de anul acesta „UNIVERSUL LITERAR” va apărea într'un număr închinat vieții universitare, la care vor colabora domni profesori și studenți ai tuturor universităților din țară.

Universul Literar

Cuponul Nr. 24.

Strângeți complet aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului” printre cari 2 CASE. și 2 VILE.

— Tragerea în toamnă — Citiți în „Universul” lista premiilor.

Edmond Rostand

Amintire tulbure sau Parantezele

*Supt un stejar puternic ședeam în acea sară
(Supt un stejar ce poate era numai un teiu)
Și penteu că nainte-ți să stau în geunchi iară
De o parte jetu'n care mă teagan, îi duseu*

*Tu, cu chip blind așa cum vezi doar în vre-o revistă
Mișcai alene jetul c'un ritm de barcă, rar;
Își fluiera botgrosul în crengi aria tristă
(Botgrosul care poate era doar cinepar).*

*Sosiau dintr'o orhestră acorduri în andante
(Andante, care poate era doar un cupiet),
Și gestul unei ramuri sfoase, elegante,
Părea că pe-o vioară alunecă încet.*

*Plutiau dantele albe pe botta cea înaltă
Și 'n undele-aurite ale unui eleșteu
(Biet eleșteu, ce poate era numai o baltă)
Luciri de-albaștri arbori un tremurau merett.*

*Și, cînd năștea năaeșdea în gîndurile mele
(Nădeide, ce dorință de fapt poate era)
Atene'n legănare-mi făceai vînt cu dantele,
Pe care încercam să le prind în mîna mea,*

*Pe cute de volane pe care jucau raze
Făceam calcule înșinite simale 'n minte
Tinjind, cu gîndu-aiurea, schimbam amîndoi frase
(Oh, frase, care poate erau numai cuvinte).*

*Frumoasă-ți pălărie își flutura ghirlanda
Și guleru'n dantele ae Genova 'mbrăcat
(De Genova ce poate erau doar ae Irlanda)
Se ridica 'mpinzinau-ți privirea ne'ncetat.*

*Dar negru ca un punct de cerneală minjind textul
Căzu, un gîndac pe roche, și teama ta, subit,
(O teamă, care poate era numai pretextul)
Te strînse îngă mine — O tu, gîndac iubit!*

*O creangă uscățivă pe cerul pal ca ceara
Un aegēt înăltase că'n pazu lui să fu,
Și-un șal întășurat-ai pe git cînd veni seara
(Un șal, ce și el poate era doar un fișiu).*

*Mi-a dat umbra curajul mărturisiri să-ți spun,
Și'n ochii tai, ce'n jururi priviau așa'n neștire,
Eu am zărit un suflet adînc, duios și bun:
(Un suflet, care poate era doar o privire).*

Trad. de Ioan Ciorănescu

Jindra Hušcova Flajšhansova

Slovacia și Rusia Subcarpatică (Murășul de sus)

De două motive am fost condusă, când mi-am propus că voiu ține această conferință, în care tratez numai despre Slovacia și Rusia subcarpatică

I. Pentru că prin granițele ei ne învecinăm cu România prietenă și aliată.

II. pentru că aceste țări sînt pînă acum mai puțin cunoscute decît celelalte părți ale republicii noastre și mai ales pentru că foarte des se colportează asupra lor prin presa dușmană sau iredentistă relațiuni false și mincinoase. Cu acestea firește nu vom polemisa; ne vom sili însă să vă dăm niște informațiuni precise despre Slovacia de azi, în comparație cu Slovacia de ieri, sfîrșind cu descripția Rusiei subcarpatice și a locuitorilor ei.

Prin Slovacia se înțelege partea de Nord a fostei Ungarii, care se întindea de la granițele Moraviei pînă la orașul Uzhorod, unde încep granițele Rusiei subcarpatice, prin care ne învecinăm cu România. Suprafața teritoriului Slovaciei e de 50.000 km. pătrați, avînd în anul 1919 2.950.000 locuitori, din cari națiunea slovacă și funcționarii cehi fac cam vre-o 2 milioane iar restul Unguri 670.000, Nemți 150.000 și Rușii subcarpatici 90.000. În ceea ce privește religiunea, majoritatea e romano-catolică, adică mai mult de cît 2 milioane. După ei vin evanghelicii de confesie augsburgică cu 370.000, greco-catolicii cu 200.000, calvinii cu 143.000 și Evreii cu 140.000.

În Slovacia sînt 3542 comune care sînt răspîndite în cele 6 județe ale ei și cele 95 de plăși. În fosta Ungarie Slovacia cuprindea 16 județe, care prin reforma județeană făcută de Statul cehoslovac după războiu au fost reduse la numărul de 6: aceasta pentru simplificare și economia administrativă.

După aceste cîteva date statistice, care ni dau dovadă că Slovacii constituiesc unul din popoarele cele mai mici dintre Slavi—poporul însă cel mai apropiat poporului ceh, cu care formează națiunea cehoslovacă—vreau să vă dedau o imagine cît de clară de ceia ce era Slovacia înainte de războiu. Ca să mă pot face înțeleasă mai lesne voiu încerca a vă reda aceasta în mod comparativ, alegînd ca măsură de comparație

Ardealul dv., care a suferit în decursul secolelor cam aceiași soartă ca și Slovacia supt înghințarea maghiară. La fel ca la dv., cum n'a fost Ardeleanul, așa nici Slovacul n'a fost stăpîn pe pămîntul său. În ceea ce privește însă oprîmarea politică, economică și culturală, ea a fost mult mai drastic aplicată în Slovacia decît în Ardeal și pentru a proba aceasta n'avem decît să spunem că Slovacia pînă la 1918 nu avea niciun liceu și numai 344 școli elementare și primare, care erau întrefînute de bisericile evanghelice și romano-catolice. În același timp Ungurii profitau de 3223 de școli. Pînă la 1918 Slovacii nu aveau nici o instituție culturală în felul „Astrei” din Sibiiu—stăpînirea ungurească înhîzînd și desființînd chiar în timpurile formațiunii ei Societatea „Matița”, care corespunde „Astrei” dv. Ungurii au comis chiar următorul fapt barbar: S'au folosit de fondurile și averea „Matiței” pentru scopuri de maghiarizare.

Mai trist însă stăteau lucrurile cu educațiunea tinerimii slovace—după cum ni arată statistica din 1913—14, cînd în Slovacia se găseau numai 1000 de Slovaci studenți de licee, cari susțineau și limba slovacă adevărata limbă maternă și dintre aceștia numai cîteva zecimi cari aveau conștiință națională.

Astfel școlile ungare au reușit să desnaționalizeze peste 11.000 de studenți și să-i utilizeze pentru oprîmarea conaționalilor lor.

Alt de tristă a fost situația în Slovacia, că în ultimul timp înainte de sfîrșirea războiului mondial se puteau întîlni inteligenți și inteligenți slovace ca niște păsări rare. În ceea ce privește presa, ea a fost înainte de războiu mondial urmărită la fel ca și presa romînă în Transilvania. Au rămas numai cîteva reviste săptămînale ale căror articole au fost răscumpărate cu ani de temniță la închisorile din Seghedin și Vaș, astfel că după mare străduință din partea inteligenței naționaliste războiul mondial a găsit în Slovacia numai un singur ziar slovac, care la sfîrșitul anului 1915 a fost desființat și el de către Unguri pentru că n'a scris destul de patriotic din punct de vedere ungar.

Cel mai puternic mijloc de desnaționalizare și nimicire a existențelor slovace a fost însă politica agrară a regimului vechiu unguresc. Acest sistem de politică avea scopul de a lua din mîna Slovacilor pămîntul rămas și să ocrotească pe marii proprietari latifundiați de origine ungară.

Poporul slovac este în majoritate agricol. El a fost nevoit a munci pe pămînt străin; politica veche se înfricoșă la gîndul că poporul agricol slovac să se împroprietărească știînd că astfel el va deveni primejdios pentru Statul unguresc, care își avea ținta ca prin nivelarea intereselor națiunilor neungare să creeze marea națiune de 39 de milioane Unguri, cum, în diverse rînduri susțineau.

Astfel un publicist slovac al epocii dinainte de războiu se plîngea des că politica economică a regimului ungar, cît și publicul unguresc nimicesc și lovesc interesele țărănilor slovaci, cari trebuie să învingă insuportabila greutate a vieții lor, mai ales în ceea ce privea dările, astfel că în diverse localități latifundiarul plătia numai 1 sau 2 coroane contribuție, pe cînd țăranul slovac plătia pentru același pămînt 15—20 coroane.

Același publicist dinainte de războiu se plîngea mai departe, că bestii feroce latifundiare aveau mai multe drepturi de cît țăranul slovac—susținînd totuși că toate oprîmirile ce se vor încerca de Unguri nu vor putea învinge forța națională a poporului slovac. Astfel se consola ziaristul observator de pe-atuncea al vieții slovace. Mă îndoiesc însă că fără războiu și fără dreapta judecată a împărțelii nu s'ar putea vorbi azi nici despre Slovacia liberă, nici despre puterea de rezistență a Slovacului, pentru că amîndouă ar fi fost înghițite de Ungaria și feudalismul său.

Acum trecem la politica Slovaciei înainte de războiu care a fost și ea analogă celei din Transilvania ea stînd chiar deseori mai rău de cît acolo. Vechea Ungarie n'a fost decît o insulă unde numai națiunea ungară, și din ea numai feudații și burocrăția „gentriei” aveau libertatea politică și puteau profita de supremația dreptului, astfel că nu poate fi vorba de libertatea unei națiuni într'un astfel de Stat în care curajul afirmării naționale se plătia cu sîngele ei: dovadă este asasinarea celor 16 țărani slovaci în satul Cernova la 1907. Astfel s'a făcut că în această epocă numele patrioților ro-

nini se aflau alături de ale celor Slovaci, în registrele temnițelor din vechea Ungarie. S'ar găsi multe analogii în cea ce privește istoria politică a Slovacilor cu a Ardele- nilor, cu toate că diferența este de- stul de mare, ce oare ce în Slovacia totul a fost străin: Biserica și so- cietate, episcopi și preoți, funcțio- nari și servitori, prefect și jandarm —pe cînd în Transilvania se gă- sia o mai mare forță națională de a rezista influenței ungare de de- naționalizare.

În tot cazul trebuie însă să ad- mirăm marea rezistență a poporului slovac, care împotriva tuturor opri- mărilor și-a păstrat conștiința na- țională, astfel că după războiul mondial să poată întemeia un Stat propriu, unde să se poată întîlni cu contrastele lor bine exprimate: Orientul cu Occidentul, ortodoxul cu catolicul și Slavul cu Ungurul. Războiul mondial însă a fost o sal- vare pentru Slovacia și poporul ei. Cu toate că la începutul lui Slovacia au fost nevoiți să meargă contra intereselor lor și să lupte sub stea- gurile ungurești ca și Romîni din Ardeal, ei totuși mai firziu pe cîm- pul de cîmpul de luptă și în tim- pul prizonieratului s'au unit solidar cu celelalte națiuni oprimate de Unguri. Astfel și-au luat obîrșia legiunile, care s'au format în Rusia, Franța, America, Italia, Iugoslavia și chiar pe pămîntul României. De acest fapt s'au folosit mai firziu oamenii politici în frunte cu pre- ședintele Masaryk pentru a justi- fica individualitatea etnică a popo- rului slovac. Dintre ei s'a distins și personalitatea generalului Ste- fanik—el fiind un savant de mare renume pe lingă marile calități de militar ce avea. El a devenit și cel dintîi—și pîn'acum ultimul—minis- tru de Războiu al republicei.

În această vreme de străduințe pentru emanciparea națiunii se fă- ceau de către Germani și Unguri multe intrigi și încercări de a ni- mici uniunea cehoslovacă pentru a se menține Statul vechii Ungarii. Aceste încercări însă n'au reușit pentru că anul 1918 a însemnat, libertate atît pentru Slovacia, cît și pentru Ardeal, cu deosebire însă, că în Slovacia se găsia numai un mic număr de intelectuali, iar po- porul, într'o nespūsă miserie, mo- rală punea foarte puțină încredere în oamenii cari anunțau renaște- rea națiunii și viață nouă. Înainte de războiu, biserica, școala, fabri- cile, birourile erau toate în minile străinilor, precum tot în minile lor era pămîntul. După războiu însă a

trebuit să se reformeze personalul administrativ punîndu-se în locul celor străini—oameni ai națiunii, cari pe lingă dragostea de muncă ar avea și simțul datoriei față de noul Stat.

Trebuie să accentuăm că a fost o mare fericire pentru Slovacia că țările cehe nu erau departe și că aci se găsia un mare număr de inteligențe și conștiințe naționale, care apoi au venit în ajutorul Slo- vaciei.

Statul cehoslovac a început să ia viață în toamna anului 1918. Slo- vacia de bună voie s'a unit cu Cehii la 28 Octombrie 1918. Ex- presia adevăratei uniri a dat-o la 30 Octombrie într'o întrunire a con- ducătorilor politici din Slovacia în orașul Turci-Sv-Martin. Această întrunire se asemănă mult cu a- ceaia a Românilor de la Alba Iulia. Aci s'a pronunțat poporul slovac că el se socotește ca o latură a poporului cehoslovac cu care voințe să creeze un Stat. Conform acestui fapt a trimis guvernul din Praga un împuternicit al său numin- du-l ministrul Slovaciei, care a și fost ocupată de soldații cehi, în urma cărora veniau funcționarii. Capi- tala Slovaciei a devenit Bratislava, care a fost ocupată după o luptă mai îndelungată la 1 Ianuarie 1919. Aici apoi a fost și reședința guver- nului slovac. Bratislava a rămas capitala Slovaciei și pîn'acuma, fiind reședința ministrului pentru admini- strarea Slovaciei. După ocupația aceasta din anul 1918, la care au luat parte și locuitorii ei, Slovacia a mai avut de îndurat încă odată suferințele războiului. În timpul regimului bolșevic la Buda peșta teritoriul slovac a fost inundat de puhoiul armatei bolșevice, ea fiind condusă de dorul iredentist de a întoarce Ungurilor provinciile ră- pite. La început bolșevicii un- guri s'au bucurat de oarecare succese. La sfîrșit însă au fost ne- voii să se retragă, și inițiativa a- venturoasă a Ungurilor s'a sfîrșit cu ocuparea Budapeștei de către armatele romîne, care astfel au și împiedicat mișcarea bolșevică cu vîrsare de sînge inutil atît pentru Ungaria cît și țările vecine. Din acest fapt reiese vizibil cît de largi interese comune pe cîmpul politic au ambele națiuni română și ceho- slovacă. Luptele bolșevice au să- răcit însă mult pe Slovaci, întreaga lor avere fiind nimicită sau furată de trupele în retragere. Munca de consolidare totuși în scurt timp a vîndecat rănile adînci făcute de tru- pele bolșevice —munca de conso-

lidare, care se ivește mai ales în două direcții.

I. În ruperea tuturor legăturilor avute cu regimul unguresc, care împiedica evoluția sănătoasă a poporului slovac.

II. În substituirea regimului tre- cut printr'unul nou, care ar putea — precum a și dat—puțință popo- rului slovac să se desvolte indivi- dual în cadrul cultural-social și economic-natural.

Poporul slovac prin eliberarea sa a avut puțință de autodetermi- nare, cerînd ajutorul Cehilor, cari au făcut dintr'un popor și o țară robită — poporul slovac înfloritor de azi cu o proprie cultură și o țară pe urme de mare progres. Aceasta însă n'a fost prea ușor la început: a trebuit să se ia din mîna Ungurilor toate școlile, care înainte desnaționalisau poporul no- stru. În Slovacia pe atunci erau și destule licee ungurești (45), care au trebuit să fie transformate în școli slovace, lăsîndu-se numai un mic număr din ele pentru a deservi minoritățile ungare. În Bratislava chiar se găsia și o Universitate ungurescă, care a devenit apoi în 1920, Universitate cehoslovacă. Din funcționarii de Stat, cari erau în majoritate unguri, au rămas numai aceia care s'au asimilat, pe cînd ceilalți au plecat din Slovacia în Ungaria. O foarte dureroasă pagină a vieții noastre înainte de războiu au fost relațiunile dintre diversele categorii de religii, care în ulti- mul timp au devenit instrumente de maghiarizare. Astfel mulți din- tre episcopii maghiarizați au fost nevoiți să părăsească imediat teri- toriile slovace. Biserica evanghe- lică, ea care era în cea ce privește conștiința națională mai puternică, a făcut singură ordine în admini- strația ei, aducîndu-și episcopi noi.

În scurt, amintim că și în cea ce privește partea economică s'a introdus sistemul națio- nalisării, Slovacia străduindu-se și pe acest teren să se emancipeze de influența străină. Mai trebuie amintit că pe toate căile se luptă pentru interzicerea presei ungare iredentiste, care ar otrăvi sufletul poporului.

În cea ce privește noua admini- strație, ea a trebuit să fie introdusă și în cele trei ramuri principale: so- cială, economică și culturală — ac- centuîndu-se silința de a uni Slo- vacia mai strîns cu celelalte pro- vincii ale republicei, care tendință se infăptuiește în mod docil și cu- minte, evitîndu-se fricțiunile și con- flictele.

Trebuie amintit că republica a acordat cele mai largi drepturi poporului slovac prin alegerile universale, care dau dreptul de vot atât bărbatului, cât și femeii de la 20 de ani în sus. Această libertate politică avind drept consecință înființarea multor partide politice, există astăzi numai la Slovaci în afară de minorități și în afară de multe alte grupări mici, aceste mari partide: țărănesc, național-democrat (capitalist), social democrat, clerical (partidul poporului din Slovacia, „Iudova strana“ (u părintele Hinka șef al partidului) și comunist. Se înțelege că această mulțime de grupări n'ar prîi mersului bun al administrației, dacă aceasta n'ar fi condusă de excepțional de buni funcționari, de mare merit. Basa însă a acestei administrații, care s'a făcut prin mai sus citata reformă județeană, rămîne însă în colaborarea directă a cetățenilor în toate ramurile administrației Statului prin multiple instituții comunale și județene.

În Slovacia de astăzi există deplina libertate a presei și a cuvîntului, care nu e împiedicată nici de diversitatea intereselor naționale, nici a celor bisericesti, nici a celor politice.

În ceea ce privește viața ei politică, trebuie încă amintit că Slovacia este administrată de guvernul din Praga, care are proporțional un număr de membri slovaci.

În ceea ce privește viața culturală, cea mai importantă problemă a fost problema școlilor slovace. Astăzi în Slovacia există o Universitate cu 1200 studenți, 38 licee și școli reale, din care cehoslovace sînt 32. Ele au în total 73.000 de studenți, pe cînd școlile populare în număr de 2700 sînt frecventate de 3.000 de copii. Ungurii au 7-9 de școli elementare cu 100 de mii de copii.

În Slovacia sînt vre-o 8000 de profesori și profesori, dintre cari 1400 unguri, 300 nemți, 150 ruși subcarpaici și 100 evrei — restul 6000 fiind cehoslovaci. Un foarte important element în ceea ce privește evoluția culturală sînt și școlile economice cu un număr însemnat al ramurii lor în agricultură.

O mare misiune au și secțiunile culturale în mijlocul armatei, care au grija educației pentru indivizii întîrziți. În Slovacia mai există multe societăți culturale, ca de exemplu mai sus citata „Matka“, societatea femeilor slovace „Zivena“, etc., etc. Astăzi avem în Slovacia trei teatre mari, dintre care

unul la Bratislava, altul la Kosice (Cașovia) și o societate dramatică ambulată, care vizitează centrele mai mari ale Slovaciei. (Ungurii și Nemții au și ei teatrele lor).

Cel mai important fapt al vieții economice a fost pentru Slovacia efectuarea reformei agrare, care a devenit programul comun al tuturor partidelor politice. În legătură cu reforma agrară este și chesiuinea colonisării teritoriului desnaționalizat, unde s'au introdus elementele țărănești slovace.

Statul cehoslovac se străduiește să îmbunătățească și starea socială, care a lăsat mult de dorit în urma războiului. Astfel Statul se ocupă serios să vie în ajutorul micului funcționar — clădind multe case noi. Numai în cei trei ani din urmă s'au clădit cu ajutorul Statului (800 de milioane) 3500 de clădiri. (Pentru clădirile publice Statul a dat 500 de milioane de coroane cehoslovace. Portul din Bratislava și cel din Komarno avind subvenție de la Stat și el 10 milioane de coroane ceh).

Trecem acum la *Rusia subcarpatică*, care de obicei se numește puntea cea cehoslovacă spre Orient ea îndeplinind acest lucru mai ales din punct de vedere geografic

Prin vecinătatea ei cu România și Polonia ne leagă cu aceste țări, prin ea țările ceh fiind conectate cu un teritoriu destul de diferit în ceea ce privește limba, religia și mentalitatea locuitorilor.

Majoritatea locuitorilor Rusiei subcarpatice o formează Rușii subcarpatici, cari din totalul locuitorilor 600.000 sînt 375.000, restul fiind împărțit Ungurilor, 104 de mii Romînilor și 80.000 Evreilor.

Rușii subcarpatici fac parte din popoarele slave, înrudiți fiind ca limbă și moravuri cu Rușii din Galiția și Ucraina.

Între Rușii subcarpatici și mai mult în inteligența acestei țări e un grup, care dorește să introducă chiar limba rusă ca limbă literară. Între această grupare și cealaltă, care accentuează individualitatea sa teritorială apărînd limba locală există o ceartă continuă, care împiedică consolidarea țării.

Odată cu aceste lupte și certe culturale s'au mai ivit și diverse certuri bisericesti din cauză că majoritatea locuitorilor aparține bisericii greco-catolice (332 de mii), iar bisericii ortodoxe numai 60 de mii. Trebuie de notat că tocmai acești din urmă sînt aceia cari înclină spre Rusia. Aceste certuri religioase au baza lor în moravurile

primitive ale locuitorilor acestei țări, care pînă la anul 1919 făcea parte din fosta Ungaria, fiind subjugată și maghiarizată la fel ca și celelalte provincii ale fostei Ungarii. Aici ca în toate locurile se găseau marii latifundiari unguri încunjuțați de țărani unguri, pe cînd poporul neaoș se ocupa cu păstoritul, trăind într'o miserie continuă el fiind oprimat în ceea ce privește economia și cultura.

Astfel se găseau pe teritoriul de azi al Rusiei subcarpatice numai 18 școli, dintre care niciuna nu era propriu, zis națională. Din această cauză se poate pricepe ușor marea proporție de analfabeți a Rusiei Subcarpatice (înainte de războiu 85 la sută).

Rusia Subcarpatică înainte de războiu era oglindă fidelă a miseriei materiale și sufletești. Din această cauză emigrau în fiecare an mii de oameni peste Ocean pentru a-și găsi o viață mai bună. Astfel au plecat acolo în cîteva zeci de ani peste 500.000 de mii de Ruși subcarpatici, din cari numai 100 de mii și-au păstrat individualitatea lor națională. La aceștia din urmă a și luat obîrșie ideea liberării de sub jugul unguresc. Ei la începutul anului 1918 au strîns legături cu profesorul Masaryk, care era animatorul popoarelor slave în luptă împotriva vechii monarhii.

Pe lângă Cehii și Slovacii s'au presintat și Rușii subcarpatici în acelaș front și s'au hotărît să lucreze pentru eliberare, dorind uniunea cu republica cehoslovacă.

Prin intervenția lor la conferința de pace vedem devenind Rusia subcarpatică o provincie autonomă a republicii cehoslovace, care de acum înainte s'a îndreptat spre o viață nouă.

Astfel școlile ungare au fost desființate, introducîndu-se cursuri speciale pentru analfabeții întîrziți. În același vreme s'a ivit și un mare număr de gazete locale. Am amintit că din locuitorii Rusiei subcarpatice 600.000, 375.000 sînt Ruși subcarpatici, 104.000 sunt Unguri și 80.000 Evrei. Înainte de anul 1918 însă numai cele două elemente din urmă represintau partea culturală mai ridicată și mai puternică în ceea ce privește politica și economia — Ungurii fiind stăpîni pe pămîntul, iar Evreii pe comerțul ei.

Dacă situația ar fi trebuit să se schimbe, asta înseamnă că și poporul Rușilor subcarpatici ar fi trebuit să aibă pămînt pentru a nu muri de foame. Aceasta se înapătește deabia acum prin reforma

agrară — poporul în afară de aceasta fiind și instruit special să lucreze pământul în mod superior prin sfaturi și adunări satești.

Rusia subcarpatică însă face progres și în celelalte ramuri ale economiei naționale — astfel că poporul nu mai e forțat să emigreze ca odinioară.

Rusia subcarpatică însă are și foarte frumoase pozițiuni și bogății naturale. În afară de numeroase păduri, ea mai are mine de sare (la Ocna Slatinei), surse minerale și vii, care dau o calitate superioară de vin.

Astfel și această parte a republicii noastre poate aștepta și ea un viitor mai bun, mai ales când generația actuală va ieși formată din școlile înființate după războiu.

Incheind acum conferințele mele despre Cehoslovacia, trebuie să repet încă odată vtile mele mulțumiri Institutului Sud Est-European în general și directorului său, d-lui Nicolae Iorga în special, pentru că lui îi aparține această idee a acestor conferințe despre țara vecină, prietenă și aliată.

Vtile mele mulțumiri trebuie să privească și pe ascultătorii mei, cari cu atita bunăvoință și indulgență m'au urmărit.

Cit mă privește pe mine, știu bine că conferințele mele ar fi putut evoca unele obiecțiuni în ceea ce privește fondul și cuprinsul lor. Ar fi putut să fie mai complete, mai largi și mai bogate. Trebuie însă să amintesc că am evitat dinadins complicațiunile și împodobirea stilului, ca să vă pot lăsa dv. imaginea cit mai clară despre republica noastră și viața ei culturală în trăsături generale. Și afirm că aș fi deplin de satisfăcută dacă s'ar găsi în curind alcineze care ar putea să perfecționeze opera mea modestă și simplă — care însă am înfăptuit-o cu multă dragoste, ceea ce îmi poate fi cel mai desăvârșit apărător.

Judra Flajshansova

NB. — Nota despre Slovacia a fost redactată de către d. C. Husec, șef redactor la „Slovensky Dennik“, iar partea despre Rusia Subcarpatică de către d. redactor Haju de la Ministeriul de Externe. Traducerea e făcută tot cu concursul d-lui D. Basiliu.

Ce mi-a povestit bunica

de Anatole France

Intr'o seară, întorcându-se de la Comedie, bunica-mea găsi la ușa ei un om slab, palid, desfigurat de o barbă cenușie și murdară, care se arunca la picioarele ei și i zise:

— Cetățeană Danger, sint Alcide, scapă-mă!

Ea-l recunoscă atunci.

— Doamne!, îi zise ea, se poate să fii d-ta domnul Alcide, profesorul meu de dans? În ce stare te revăd, d-le Alcide!

— Sint proscris, cetățeano, scapă-mă!

— Nu pot decit să 'ncerc. Chiar eu sint suspectă, și bucatăreasa mea este iacobină. Urmează-mă. Dar bagă de samă să nu te vadă portarul. El este ofițer municipal.

Amîndoi suiră scara, și mica și buna d-na Danger se'nchise în apartamentul ei cu nenorocitul Alcide, pe care-l scutu-

rau frigurile, și repeta clănțănindu-i dinții:

— Scapă-mă, scapă-mă!

Vazindu-l în așa hal, ei îi venia să ridă.

Cu toate astea situația era critică.

— Unde să-l ascund?, se'ntrăbina bunica-mea, uitându-se la dulapuri și la scrinuri.

Negăsindu-i un alt loc, îi veni ideea să-l dosească în pat. Trase două saltele în afară de celelalte și, formînd astfel un spațiu lângă zid, vîrî pe Alcide. Astfel patul părea numai deranjat.

Ea se desbrăcă și se sui într'insul. Apoi sună pe bucatăreasa.

— Zoe, nu mă simt bine, dă-mi un pușor fript, salata și un păhar de vin de Bordeaux. Zoe, ce mai este nou?

— Un complot al blestemaților de aristocrați cari vor să fie

ghilotinați pîn'la cel din urmă. Dar îi pîndesc bine golani (les sans-culotte): or să meargă lucrurile, or să meargă!... Portarul mi-a spus că un nemernic, numit Alcide, este căutat în secția noastră, și că te poți aștepta la o vizită domiciliară în noaptea asta.

Alcide între cele două saltele auzia aceste vorbe dulci. După plecarea Zoi, îl apucă un tremur nervos, care zguduia tot patul, și respirația lui atît se'ngreui, încît se auzia în toată odaia un șuierat ascuțit.

Foarte bine merge, își zise d-na Danger. Mîncă o aripă de de puiu, și trecu puțin vin de Bordeaux bietului Alcide.

— Ah! Doamne!... Ah! Isuse Hristoase!..., gemea Alcide. Și se apucă să se vaiete cu mai multă putere și mai puțin motiv.

— Prea bine!, își zise d-na Danger: municipalitatea n'are decit să sosească...

Tocmai cînd gîndia astfel, un zgomot de paturi de puști, care loviau greoiu în scînduri, zgudui palmarul. Zoe introduse patru ofițeri municipali și treizeci de soldați din garda națională.

Alcide nu se mai mișcă: de abia sufla.

— Scoală-te, cetățeano, zise unul dintre garzi. Un altul obiectă că cetățeano nu se putea îmbrăca în fața bărbaților. Un cetățean, văzînd o sticlă cu vin, o luă, gustă din ea, și ceilalți baură pe rînd. Un tovarăș glu-meț se așeză pe pat și, luînd de barbă pe d-na Danger: — Ce păcat, zise el, să fie aristocrată cu o figură așa de frumoasă, și să trebuie să i se taie gîtișorul asta!

— Haide!, zise d-na Danger, văd că sunteți oameni politicoși. Căutați răpede tot ce aveți de căutat, căci mor de somn.

Ei stătură două ceasuri nesfîrșite în odaie; trecura de douăzeci de ori prin fața patului, și se uitara supt pat să

nu fie cineva ascuns. Apoi, după ce spuseră o mie de obrăznicii, plecară. De abia plecase cel din urmă, și micuța d-nă Danger, cu capu 'n ulicioara patului, chemă: Domnule Alcide, domnule Alcide! O voce răspunse gemind:

— Dumnezeu! poate să ne audă cineva! Isusel... Doamnă, fie-ți milă de mine!

— Domnule Alcide, urmă bunică-mea, ce spaimă am tras! Nu te mai auziam, credeam că

ai murit, și, cu gândul că dorm peste un mort, am crezut că leșin de o sută de ori! Domnule Alcide, nu te porți bine cu mine. Când n'ai murit, o spui, ce dracu! N'am să-ți iert niciodată frica pe care am îndurat-o. Nu fu minunat de bună, mama mare, cu sârmanul domn Alcide? A doua zi dînsa se duse și-l ascunse la Mendon, și astfel îl scapă atât de frumușel.

Tradus de Eufrosina Pală

leze bibliotecile și nu vor fi o literatură vie, cerută și gustată de sufletul unui public cetitor, pe care să-l fecundeze, stimulându-i puterile creatoare.

Și tot atât de zădarnică va fi și străduința de a cultiva un public cetitor prin alte mijloace decât acela de a-i pune la îndămină o literatură originală, în care, înainte de orice considerații pur estetice sau în alt umane, băștinașul să-și vadă oglinda ființei lui proprii.

Grija oficialității va trebui să se îndrepte în egală măsură în două direcții; va trebui să țin-tească două scopuri, a căror împlinire e condiționată de reciprocitate.

O literatură dezvoltată fără un public cetitor va fi o haină pompoasă fără un corp viu, iar un public cetitor fără o literatură corespunzătoare va fi o ființă careia îi lipsește o parte din totalitatea mijloacelor de existență.

În lumina acestor premise ni apare clară greșala oficialității noastre. Pentru dezvoltarea, nu a gustului, dar a unei necesități de a se ceti, Statul nu a întrebuințat mai niciunul din prea numeroasele mijloace. Slabe încercări, care n'au pășit niciodată spre desăvîrșire, s'au făcut prin editura și bibliotecile «Casei Școalelor» și prin subvenționarea unor anumite tur-neuri de scriitori, prin Ardeal.

Gînditu-s'a vre-odată Ministeriul Artelor la problema foarte serioasă a reeditării în număr suficient de exemplare și în ediții îngrijite a tuturor operelor clasicele noastre, opere al căror preț să nu treacă peste totalul cheltuielilor?

Gînditu-s'a oficialitatea noastră la înzestrare cu biblioteci a tuturor orașelor și satelor acestei țări? Are măcar capitala țării bibliotecile necesare?

Ce s'a făcut pentru sufletul celor mulți, pentru a strecura în acest suflet setea după frumosul cuprins în slova cărții?

CRONICA

Desvoltarea literaturii și încurajarea scriitorului

Subvenționarea teatrelor cu intenția sprijinirii literaturii dramatice originale, iar acum în urmă înființarea pe cale de lege a unui Consiliu al literelor în cadrul Ministeriului Artelor, au stîrnit una din cele mai animate dar și mai controversate discuții. Competințe depline sau găunoase s'au rostit hotărîtor, înfățișîndu-se în atitudini de ultimă instanță. Laude sau hulă s'au adus Ministeriului Artelor sau titularului său, după cum anumite convingeri quasi-literare sau legături pecuniare comandau pana îndrumătorului literar sau reportericescului critic.

Categorisiri de tot felul au curs la adresa scriitorilor, a operelor lor sau către criticul advers. Cu acest prilej am aflat că pentru tineri răscopti în căldura supra-valorificării proprii și în matura lor obrăznicie literatură română e „bleagă prin definiție“.

Asistăm la cea mai abundentă polemică în legătură cu chestiunea, nu însă și la o cercetare a fond a problemei complete și complexe în cadrul căreia intră și aceia a subvenționărilor.

Din întreaga problemă a dezvoltării și răspîndirii literaturii noastre ne interesează deocamdată capitolul: Rolul Statului în această dezvoltare.

Singura concluzie a multiplexelor debateri asupra căreia s'a stabilit un acord aproape unanim și care se impune cu imperativul ei strict, este necesitatea intervenției Statului în dezvoltarea și răspîndirea literaturii.

Lăsînd la o parte netăgăduita cale indirectă, aceia a dezvoltării învățămîntului, care totdeauna, în chip normal, precede înflorirea literelor și artelor, a îngrijirii tuturor treptelor de învățămînt, care să nu sufere de niciun fel de lipsă, ne interesează mijloacele directe ce slujesc la dezvoltarea literaturii noastre, ne interesează opera literară, inclusiv scriitorul (dar nu scriitorul exclusiv, după sistemul politicianismului în literatură) și publicul cetitor.

Zădarnic vom da milioane trupelor teatrale — fie ele și de operete —, vom subvenționa reviste, sau vom crea Sîmbete-de-jos, conchizînd că prin aceasta am ridicat o pleiadă de literați artiști, fiecare fiind părinte de numeroase opere de artă, dacă aceste opere de artă sînt menite să popu-

Pentru împlinirea părții a doua a problemei, aceiași slabă preocupare, aceiași absență a unui sistem rezultat dint'o convingere și un discernământ, au presidat la întreaga activitate de sprijinire a cărții sau a scriitorului.

Cînd s'a sprijinit tipărirea unei cărți sau a fost ajutat autorul ei, s'a adoptat exclusiv criteriul interesului politic. Binefacerile ajutorului literar s'au revărsat asupra clientului politic supt formă de subvenții, sinecure, premii. Micile abateri dela această apucătură îndătinată sînt praf în ochii privitorilor din jur.

Acum Ministeriul Artelor subvenționează — nu ne interesează motivul determinant — teatrele din București care reprezintă piese originale, în vederea — zice se — a dezvoltării literaturii dramatice bășinașe.

Critica deslănțuită cu acest prilej nu se îndreaptă împotriva măsurii în sine, care nu e rea dacă nu trece la risipă, ci împotriva lipsei unei concepții pe care a desvâlit-o această măsură.

Procedeele Ministeriului, căruia i se cere putere creatoare, pătrundere și înțelegere a cerințelor celor mai înalte ale unui neam și pe de asupra o concepție și un program mai mult decît al celui al Comunicațiilor sau Sănătății, sînt pare că aprobarea unor solicitări insistente pe care cei din afară le fac potrivit intereselor lor.

Subvenționarea teatrelor e o slăbuță armonisare a acestor interese cu acela al dezvoltării literaturii și încurajării scriitorului.

G. V. Botez

...

Citeva lămuriri pentru „Mișcarea Literară”. — Articolul meu „Conspirația Tăcerii”, publicat într'un număr trecut al „Universului Literar” a dat prilej ziarului săptămînal „Mișcarea Literară” să recunoască, făcînd și un mic mea

culpa de reporter întîrziat, că revista noastră, de cînd a trecut supt noua conducere a d-lui N. Iorga, „s'a schimbat considerabil, îmbunătățindu-se și devenind o revistă literară serioasă”. Apreciem firește atenția și sintem extrem de mîguliți că „Mișcarea Literară” se coboară a sta de vorbă cu noi. Modestia noastră nu ne-ar fi îngăduit să credem că foaia editată de d-l Dominic, condusă olimpic de d-l Liviu Rebreanu și scrisă de d-nii Aderca, Elena Protopopescu, Tudor Șoimaru, Ionescu-Orion și alte nume tot atît de autorizate, va cobori și asupra scrisului nostru fără pretenții o miloasă binecuvîntare.

Dar „Mișcarea Literară” nu se mulțumește numai cu această favorabilă apreciere, ci ni aduce și o învinuire. Ne învinuete anume că izolarea în care ne găsim nu e datorită unei „conspirații a tăcerii”, ci e opera însăși a directorului nostru d-l N. Iorga. D-sa e acusat că, fiind o „personalitate covîrsitoare” și suferînd de un „subiectivism excesiv”, nu ar îngădui talentelor să se apropie de d-sa și ar nedreptăți pe unii începători.

Este absolut inexact că d-l Iorga ar avea un cenacul de minori. Cum își iochipue „Mișcarea Literară” că d-l Iorga ar face în această privință concurență d-lui E. Lovinescu? Oricine e primit de d-sa dacă are talent și e cuvințos. Și care dintre scriitorii de astăzi a bătut vre odată la ușa d-lui Iorga, fără să se deschidă și fără să nu primească un sfat și o încurajare? Dar, cînd tineri necopti își permit să discute cu un învățat de renume și autoritatea d-lui Iorga, cu inconștiența pretenției fără talent sau a talentului întăritat de ambiții vane, atunci ce e mai natural ca fluturile buimac de noapte să-și trîgă aripile în flacăra de cîră s'a apropiat prea mult? Dacă i se poate aduce vre-o învinuire d-lui Iorga, e că-și dăruiește cu prea multă lărgime atenția unei literaturi, care foarte dese ori nu merită risipa timpului atît de scump unui învățat. Poate că „Mișcarea Literară” dorește în simpatia ei naivitate ca d-l Iorga să discute literatură cu d-l Cazaban la Capșa, să facă lectură în cenacul d-lui Lovinescu, sau să asiste la cîntarea pieselor d-lui Zi-i pe nume? Alții mai mici decît d-sa nu se simt în stare să reziste unei astfel de supra-alimentații li-

terare; cu atît mai puțin d-l Iorga, care e convins că politicianismul literar e o molimă ce poate deveni periculoasă literaturii românești.

„Mișcarea Literară” caută să coboare meritul revistei noastre, contestînd talentul d-ilor Volbură Poiană și Eugen Boureanu. Totuși noi credem mai mult în talentul d-lui Boureanu decît în acel al d-lui Aderca, precum socotim ciclul de poezii „Galbenii” al numitului Volbură Poiană, cu toate inegalitățile ce ar putea să aibă ea emotivitate și spontaneitate superior bibelourilor de carton vapsit ale d-lui Ion Pilat din „Satul meu”.

„Universul Literar” și-a făcut și își face datoria față de scriitorii de talent cerîndu-li și aici încă odată colaborarea. De un lucru trebuie însă să-i asigurăm că această revistă nu e o tribună liberă sau o tarabă de reclamă unde fiecare poate publica orice. Nu știu dacă apelul nostru va sparge zidul de reavoință ce ne încunjură. Experiența ne face chiar să fim pesimiști. Nu putem uita de pildă că, invitînd să colaboreze la această revistă pe un tînăr poet consacrat și tradus, chiar, de d-l Iorga, d-sa ni-a răspuns cu un suris desprețitor, de estetic pretențios: Nu face să mă compromit la „Universul Literar”.

Cei ce nu sufăr de groaza compromiterii și cei ce înțeleg că la această revistă trebuie să fe mușafiri cari știu să respecte casa gazdei, sînt bineveniți.

Ion Săn-Giorgiu.

...

Sovietele și Arta. — D-na Kamenev, sora lui Troțchi și delegata oficială a guvernului rus la Expoziția de Arte decorative din Paris, poate fi cu adevărat mulțumită. Pavilionul rus consacrat artelor și literelor a fost organizat cu atîta gust și mai ales cu atîtea mijloace de fast și bogăție, încît străinătatea este aproape convinsă că Edenul artei și al poeziei se află situat actualmente în Rusia Sovietelor.

Cam același lucru pare că vor să-l spună marile reviste ilustrate străine prin publicitatea mai mult decît generoasă acordată „minunățiilor” pavilionului rus, precum și diversele ziare mai mult sau mai puțin „prietene”, care elogiază înflorirea fără samăn a Rusiei artistice de astăzi.

Sînt însă — din fericire — oameni destui cari au înțeles că toate

silințele d-nei Camenev ca și concursul, liric și desinteresat (1), al unei părți din presă, nu au alt înțeles decât acela al unei opere de propagandă de propagandă de propagandă americană, menită să orbască străinătatea.

Goethe sfătuiește cîndva că, dacă vrei să înțelegi pe poezii unei țări, trebuie să mergi la cîșșit acasă.

Cam așa ceva face importanta revistă franceză „*Mercur de France*”, care publică într-un număr recent citeva documente lămuritoare asupra situației reale a scriitorilor și artiștilor din Rusia. Aceste documente nu sînt decît o serie de articole publicate de cunoscutul romancier rus Veresaiiev în cotidianul „*Pravda*” din Moscova; așa dar nicio indoială nu încapă asupra veracității lor.

Și aflăm, astfel, că literații și artiștii de samă cîșșigă în Rusia maximum 50 de ruble pe lună, ceea ce înseamnă cu mult mai puțin de cît minimum necesar existenței. Cei mai mulți însă cîșșiga și mai puțin trăind în cea mai cumplită miserie.

Sînt unii cari nu și-au schimbat cămașa de șase luni de zile; alții mă-nincă odată la două zile, și cu toate acestea toți sînt impuși la cele mai aspre impozite. Mai anii trecuți, cei mai mulți scriitori rămași în Rusia erau nevoiți, pentru a-și agonisi pinea zilnică, să primească și cele mai grosolane... funcțiuni: taietori de lemne, pavagii, etc. De la un timp, Sovietele îi întrebuințează pentru a răscolii Arhivele Statului ori pe cele ale vechilor familii burgheze, exilate sau exterminate. Li se plătesc însă salarii de foame, deși grație priceperii și silințelor acestor bieți exploatați, au fost desgroate documente de mare valoare, scrieri inedite de cei mai mari autori ruși din sec. al XIX-lea ori mai vechi, care valorează multe milioane.

Ca să se înțeleagă însă și mai bine desprețul și lipsa de prețuire a Sovietelor pentru tot ce este artă, vom mai aminti despre un caz, de sigur fără pereche în lumea civilizată: descoperindu-se acum doi ani, un imens material inedit al marelui *Dostoievski*, Sovietele n'au prețuit să-l vîndă pentru citeva sute de mii de mărci aur unei case de editură din München: Piper & C-ie. S'au și tipărit prospectele acestei chase, anunțînd cu ifos că în curînd se va pune pe piață ediția completă: „*Dostoiovski inedit*”, care apare astfel, „pentru prima

oară în limba germană, ca operă originală germană”.

Și dacă aceasta este considerația de care se buură astăzi în Rusia un *Dostoievski*, închipuiesc-și oricine care este situația reală a scriitorilor în genere, fericiți să trăiască în Edenul străjuit de luciferii cu săbii de foc ai bolșevismului!

N. N. V.

Comemorarea lui St. O. Iosif. — Societatea pentru ridicarea de monumente marilor dispăruți ai culturii românești a ținut să comemoreze pe *St. O. Iosif*, pe delicatul poet al «Patriarhalelor» și «Cîntecelor», printr-o serbare dată la Teatrul Popular, cu care ocazie s'a reprezentat *Cometa*, admirabila comedie a lui St. O. Iosif și D. Anghel, jucată de trupa Teatrului Popular, iar d. *Ion Sân-Giorgiu* a ținut o conferință despre neuitatul poet, din care publicăm un fragment în numărul de față al *Universului Literar*. Dela această serbare a lipsit ca de obicei „Societatea Scriitorilor Români”.

† **Alex. Florescu.** — În ultimul moment aflăm încetarea din viață a d-lui Alex. Florescu, autorul bine cunoscut al pieselor „*Sanda*” și „*Chinul*”, fost ministru plenipotențiar al României la Varșovia și unul din fruntașii vieții bucureștene. Om de spirit și de vastă cultură, Alex. Florescu lasă în toate straturile sociale regrete adînci.

În istoria teatrului românesc el și-a creat un nume pe care critica obiectivă a posterității îl acordă fără șovăire.

În numărul viitor vom publica un articol al d-lui Ion Sân-Giorgiu asupra activității literare și dramatice a celui prea curînd smuls dintre noi.

Turneul doămnei Maria Filoti.

D-na Maria Filoti, al cărei chip îl dăm în corpul revistei, cea dintîiu dintre valoroasele societare ale Teatrului Național pleacă într'un lung turneu teatral în ținuturile alipite cu două lucrări dramatice românești.

Marea artistă va duce cuvîntul și arta românească la frații de peste hotar. Sîntem siguri că se va bucura de primirea pe care o merită marile și reputatul ei talent. Interpreta Doamnei lui Ieremia Vodă și a altor alte roluri mari va ști să ridice și mai mult în ochii Ardelenilor și minoritarilor prestigiul primei noastre scene

Folklore românesc în Anglia
D-l Béla Bartok, un mare iubitor

al muzicii populare românești și odată cu ea și al versurilor ce întovărășesc această musică, vechiu culegător de melodii românești din Ardeal — odinioară chiar din indemnul Academiei Române — va face să apară în curînd la Londra un volum de colinde românești.

În acest volum d. Béla Bartok urmărește asemănarea între colindele noastre și cele ale nației sale, cea maghiară.

Pe lîngă interesul pur științific pe care îl pot avea folkloriștii pentru această importantă lucrare și pe lîngă propaganda binevoitoare pe care implicit ni-o face în străinătate, d. Bartok va reuși să dea la iveală și unele motive de apropiere între cele două nații în bună parte conlocuitoare.

Cine împrăștie slova poporului. — Adesea relevăm, cu o ad-cvată dosă de supărare, greșelile pe care le face cite cineva din străinătate în precizarea unor puncte geografice din cuprinsu țării noastre.

„Ignoranții” de peste hotare au aruncat une ori Bucureștii peste Dunăre, ba alte ori i-au implîntat tocmai în coastele Asiei Mici.

Erau numeroase exemplele care ni arătau că nu prea erau familiarizați cu geografia apropiatului Orient mulți din cei ce incidental poartă și de țara noastră.

Iată acum însă, cînd străinii ne-au cam rărit cu inofensivele lor mișcări de translație, că acest rol și l-a luat o foaie de la Cluj, menită — zice ea — să facă educația poporului, să-i dea cunoștințe de tot felul, exacte și folositoare.

În numărul său din 20 Septembrie „*Infrățirea Poporului*” are această informație plină de tilc:

„Începînd cu ziua de 15 Septembrie stația Ramadan din Dobrogea va primi numele Giurgiu-port. Se crede că și alte stații cu nume străine din Dobrogea vor primi nume românești”.

Așa dar Giurgiu va deveni port la lacul Babadag sau poate chiar la Mare, urmînd ca mine-poimîne să mutăm Constanța pe Ialomița sau printre sondele din jurul Cîmpinei, sau Clujul pe Nistru.

Oare nu „se crede că” și unii redactori romîni trebuie examinați din geografia celor patru clase primare?

G. V. B.

Începînd cu numărul viitor, „*Universul Literar*” va publica săptămînal cite o cronică a mișcării teatrale bucureștene, scrisă de d. Mircea Ștefănescu, autor dramatic și critic teatral.